

## NÚVOLS, CIÈNCIA I ART AL TOMBANT DEL SEGLE XIX

Josep Batlló  
josep.batllo@upc.edu

**HAMBLYN, Richard** (2001) *L'invenzione delle nuvole. La storia affascinante della nascita della meteorologia*, Milà, Ed. Rizzoli, 367 pàgines; (2002) *The invention of clouds. How an amateur meteorologist forged the language of skies*, Londres, Picador, 256 pàgines; (2001) *Die Erfindung der Wolken. Wie ein englischer Apotheker die moderne Wettervorhersage begründete*, Frankfurt am Main, Insel Verlag, 308 pàgines.

Luke Howard deu ser un desconegut per quasi tots els lectors d'aquestes ratlles. Cal dir que la seva contribució principal a la ciència va ser la introducció de la moderna nomenclatura dels núvols. Ara ens pot semblar una contribució menor; però al seu temps va suposar un canvi radical en les possibilitats de comunicació científica. Per primera vegada podia comunicar-se, d'un lloc a l'altre del món, l'estat del cel en termes clars i concisos. No es tractava d'una descripció quantitativa; però eliminava els dubtes, inconsistències i malentesos existents fins aquell moment. La classificació va tenir un èxit immediat i es va difondre ràpidament arreu. El seu impacte va sobrepassar clarament el camp de la meteorologia i Howard va cartejar-se fins hi tot amb el mateix Goethe, que havia restat meravellat de les possibilitats de la nova classificació. No és, doncs, una contribució menor.

Podem classificar l'obra que presentem dintre la categoria de l'assaig. A les pàgines d'aquest llibre l'autor ens explica la vida de Howard, com va arribar a concretar la nova nomenclatura i, el més interessant per nosaltres, l'insereix en l'evolució de la ciència i la societat del seu temps mitjançant interessants reflexions sobre l'estat de la meteorologia a l'època, el significat de l'aportació de Howard, les relacions entre ciència, cultura i art a la fi del segle XVIII i reflexions molt més generals sobre el progrés de la ciència i la tècnica i les seves relacions i influències amb la societat.

L'autor, Richard Hamblyn, ens és bastant desconegut. Va doctorar-se l'any 1994 a la universitat de Cambridge amb una tesi sobre aspectes de les ciències de la Terra al segle XVIII. L'interès de l'obra que avui comentem sembla

bastant evident si ens adonem que ultra l'edició original anglesa (la segona ja) s'ha publicat també una edició italiana (que és la que hem tingut l'oportunitat d'inspeccionar) i una altra alemanya.

L'obra s'estructura en dotze capítols, un pròleg i un apèndix. El pròleg ens presenta, de manera semi-novel·lada, la conferència organitzada per la societat Askesiana (una de les moltes societats a l'Anglaterra de l'època dedicades a la difusió de la ciència) el desembre de 1802 on Howard va presentar, per primera vegada en públic, la seva tesi sobre les formes dels núvols. A partir d'aquí l'autor ens porta per un recorregut que cobreix els diferents aspectes al voltant de l'obra de Howard. El primer capítol està dedicat a analitzar el fenomen de la divulgació de la ciència a l'Anglaterra dels segles XVIII i XIX. El segon capítol introdueix una breu història dels núvols, però que ben bé pot considerar-se una petita història de la meteorologia. Els tres capítols següents es dediquen a presentar-nos la vida i la obra de Howard. El capítol 6 fa una acurada revisió de l'estat de l'estudi dels núvols al segle XVIII. El capítol 7 analitza amb detall el contingut de la publicació feta pel mateix Howard. El 8 es dedica a l'estudi de la difusió de l'obra pels diferents països i del fracàs d'altres nomenclatures proposades (entre altres, una de Lamarck). El 9 reflexiona sobre la posició de la ciència entre la Il·lustració i el Romanticisme (un tema realment interessant i que pot donar per molts més llibres). El 10 introdueix una visió paral·lela al treball de Howard, com és la introducció de l'escala de Beaufort per a la mesura dels vents i aporta unes interessants reflexions sobre la mesura de l'intangible. L'11 ens presenta la relació epistolar de Howard amb Goethe i reflexiona sobre la pintura i els núvols. L'últim capítol, el 12, fa un salt en el temps, donat que l'autor el dedica a analitzar l'any internacional dels núvols de 1896, que d'una manera o altra fou un fruit del treball pioner de Howard. Acaba el llibre amb un epíleg on es resumeix el valor del treball de Howard.

El text ve acompanyat de moltes notes de peu de pàgina i està ben referenciat. Podem afirmar que el llibre en qüestió és una bella reflexió sobre una contribució a una ciència física, la meteorologia, d'empremta clarament baconiana, que contrasta i ens sorprèn donat el "cartesianisme" que sempre s'ha suposat lligat a la física. Com ja hem dit, no és una contribució menor, perquè la classificació precisa dels núvols va ajudar a solucionar problemes de molta més volada. El meteoròleg català Benet Viñes (de qui revisem una biografia en aquest volum) va basar en els núvols els seus estudis sobre la morfologia i cinemàtica dels ciclons tropicals, i el mateix Vilhelm Bjerknes, pare de la

meteorologia dinàmica, va basar els seus primers mètodes de predicció operativa en l'observació dels núvols. A més, el llibre que presentem no és estrictament un llibre sobre història de la ciència. Va bastant més enllà en les seves reflexions i s'endinsa en el camp de l'epistemologia. Tot plegat presentat amb un ritme narratiu viu, en molts moments prop de la novel·la, que el fa molt agradable de llegir. Una bona lectura, doncs, no sols pels interessats en la meteorologia i la seva història, sinó també pels interessats en l'evolució de la ciència i el seu context a cavall dels segles XVIII-XIX a Anglaterra i, en general, per tots aquells que vulguin una lectura agradable que aporti punts de reflexió sobre la ciència, la seva funció i el seu entorn.